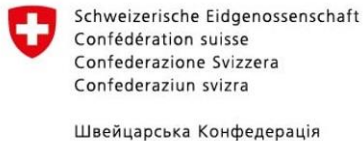

БЮЛЕТЕНЬ #1

25 квітня 2024 року

FiBL

ЗМІНИ В МОЛОЧНІЙ ГАЛУЗІ ЗА ДВА РОКИ ВІЙНИ

Спеціальний інформаційно-аналітичний бюлетень підготовлений агентством Інфагро в рамках серії експертних зустрічей з підтримки та просування експорту молочної продукції в умовах війни

Зміни за період війни

Війна триває понад 2 роки. Вона принесла багато втрат українцям, призвела до великих руйнувань та непрямих збитків. Вкрай негативний вплив ця війна має на економіку країни в цілому та молочну галузь зокрема.

Проте ні виробники, ні переробники молока не здаються, долаючи масу нових і старих проблем. Напевно тому ситуація в галузі зараз виглядає вже далеко не так критично, як у 2022 році.

Якись перешкоди були подолані впродовж 2022-2023 років, деякі проблеми доведеться вирішувати у 2024 році і звичайно ж у наступні роки.

Із головних негативних для галузі чинників 2023 року та першого кварталу 2024 року слід виокремити: стрімке подорожчання молока і загальне скорочення його виробництва, зростання частки тіньового ринку молочних продуктів, загрозу значного збільшення імпорту, проблему залучення фінансів та кадровий дефіцит.

Але спостерігаються і певні позитивні зміни: сільськогосподарські підприємства збільшують виробництво молока, українці повертаються з вимушеної міграції, збільшується споживання молокопродуктів, заводи відновлюють модернізацію виробничих потужностей, є наміри будівництва нових переробних підприємств, фермери почали нарощувати поголів'я корів і планують будівництво нових сучасних тваринницьких комплексів.

Відповідно до попередніх оцінок Мінагрополітики, загальне виробництво молока торік скоротилось на 3,3% до рівня біля 7,4 млн т. В домогосподарствах надії суттєво знизились, проте в сільськогосподарських підприємствах вони зросли на 7% до 2,8 тис. т. В Мінагрополітики вважають, що споживання молока на душу населення у 2023 році залишилося на рівні попереднього року (понад 200 кг), і що Україна ще торік стала нетто-імпортером молокопродуктів.

Оціночний молочний баланс Інфагро дещо відрізняється від

офіційного. І вже точно Україна не стала нетто-імпортером молочних продуктів в натуральному вимірі.

Поточного року очікуємо подальшого збільшення виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами. Показник вже може сягнути 3 млн т, що на 7% більше, ніж у довоєнному 2021 році.

Обсяг переробки молока в Україні також зростає, правда, довоєнного рівня ще не буде досягнуто. За приблизними експертними оцінками, у 2024 році на переробку має надійти понад 3,3 млн т, що на 5% більше, ніж у 2023 році, але все ж на 5-6% менше, ніж у 2021.

Попри демографічну кризу, в країні спостерігається тренд, який виглядає на перший погляд трохи дивно – споживання «індустріальних» молокопродуктів досить швидко відновлюється і за пару років його рівень буде вищим, ніж до війни. Основна причина таких прогнозів – скорочення пропозиції домогосподарствами і переорієнтація значної частини сільського населення на магазинну продукцію.

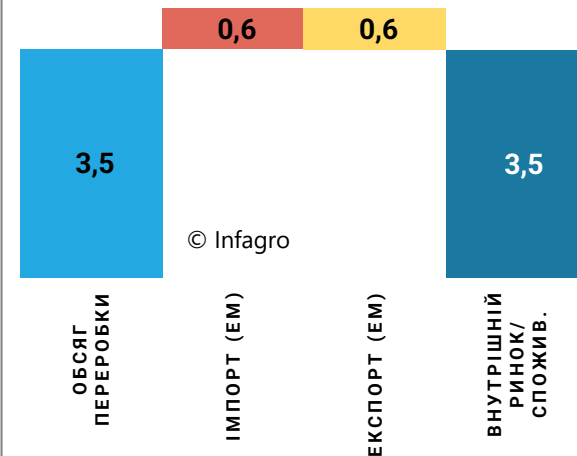
За приблизними прогнозами, у 2024 році споживання промислової молочної продукції може зрости до 3,2 млн т (в еквіваленті молока), що майже на чверть більше порівняно з кризовим 2022 роком, але все ще на 9% менше ніж у 2021. Проте загальне споживання навряд чи буде більшим за 6,5 млн т (рівень 2023 року).

Попри збільшення споживання, на тлі зниження обсягів виробництва молока в Україні ще існує його профіцит. За приблизними оцінками, для нормального балансу у 2024 році, «зайвими» можуть бути до 15% від обсягу молока, запропонованого на промислову переробку. Тобто приблизно 500 тис. т молокопродуктів (в еквіваленті молока) потрібно буде продати за межі країни. Показник міг би бути меншим, якби не очікуване збільшення імпорту.

Експорт скорочується, але і у 2024 році Україна ще буде залишатися чистим експортером молочних продуктів.

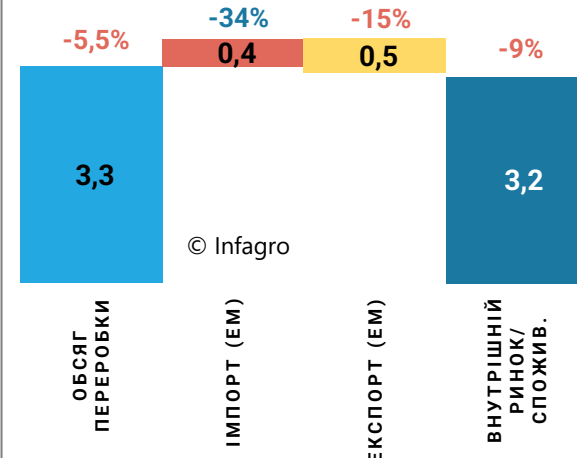
БАЛАНС ПРОМИСЛОВОГО
ВИКОРИСТАННЯ МОЛОКА
(БАЗА 3,4/3,0), 2021

МЛН
ТОНН

БАЛАНС ПРОМИСЛОВОГО
ВИКОРИСТАННЯ МОЛОКА
(БАЗА 3,4/3,0), 2024

МЛН
ТОНН

Пропозиція сировини

Темпи падіння виробництва молока уповільнюються, але, на жаль, повністю зупинити процес поки не вдається. Проте зниження продовжується лише в категорії домогосподарств. Сільськогосподарські підприємства за два роки війни зробили правильні висновки, інвестувавши в молочне тваринництво.

Поточного року виробництво молока в категорії може сягнути 3 млн т. Це рекордний максимум з далекого 2002 року. Значним стимулом для збільшення виробництва молока стало суттєве зростання рентабельності в тваринництві. Провідні господарства тривалий час мають операційну маржинальність понад 50%.

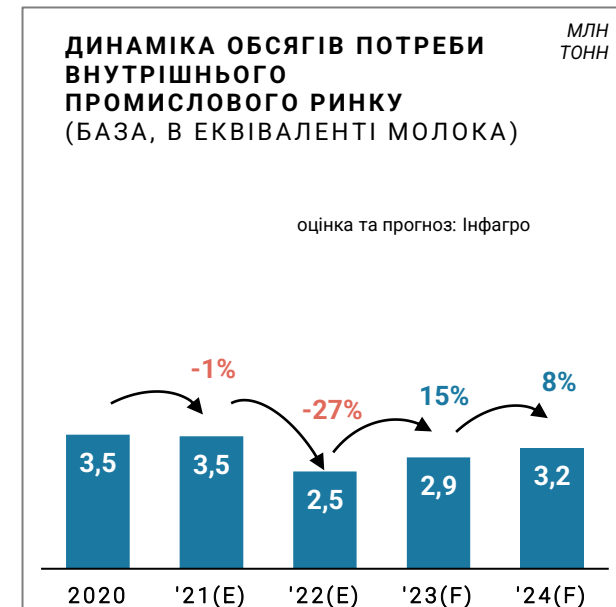
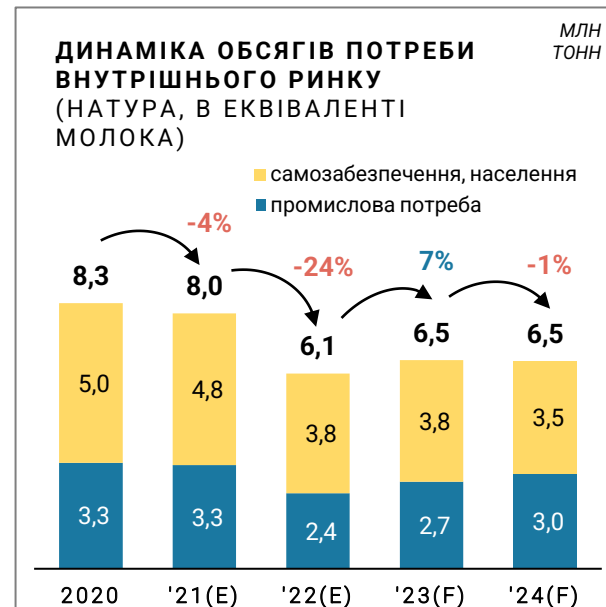
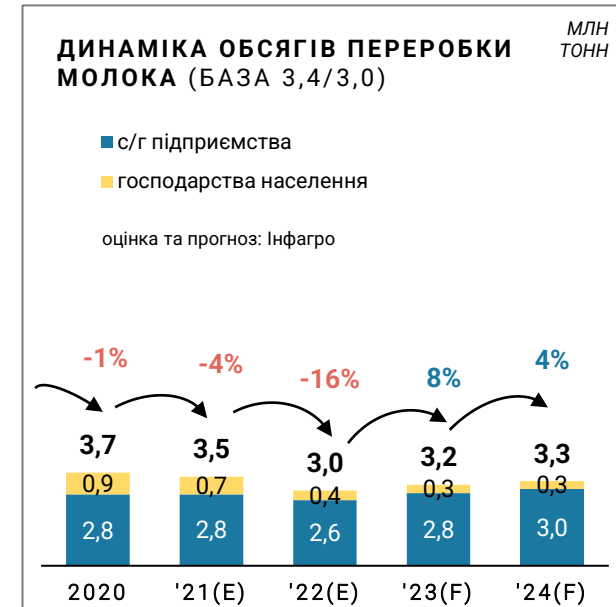
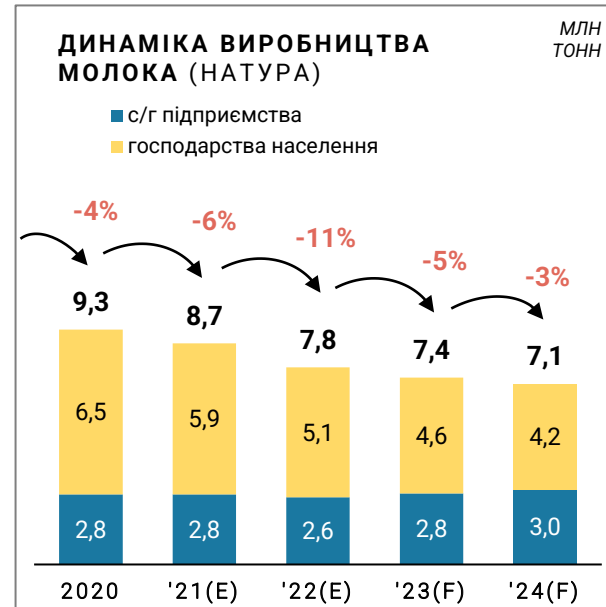
Водночас поточне збільшення виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами замале, щоб компенсувати скорочення у домогосподарствах. Є сподівання, що інвестиції в молочне тваринництво будуть ще більшими і загальна пропозиція молока в Україні змінить тренд на зростаючий через два-три роки.

Споживчі тенденції

Споживання молочної продукції поступово відновлюється після суттєвого падіння у 2022 році, але до довоєнного рівня ще досить далеко. Торік збільшення споживання відбувалося за рахунок активного повернення в Україну вимушених мігрантів. Поточного року цей процес вже менш активний, тому і загальне споживання молокопродуктів навряд чи зросте. Проте ринок промислових молочних продуктів продовжує збільшуватись. На промислову переробку у 2024 році скоріш за все надійде понад 3,2 млн т молока. Непогано, але це все ще на 9% менше, ніж до війни.

В перспективі обсяги переробки далі будуть зростати зі збільшенням виробництва сировини сільськогосподарськими підприємствами. Молочні заводи мають замінювати зменшення пропозиції молока і молочних продуктів від домогосподарств. Тобто більше сировини будуть потребувати виробники звичайного молока, сметани, свіжих сирів.

На відміну від 2022-2023 років, у 2024 різниця попиту та пропозиції зумовлює необхідність сповільнення темпів експорту молочних товарів.

Динаміка, структура, географія

Як не дивно, але саме через опосередкований вплив війни Україна поки що не стала нетто-імпортером молокопродуктів. Цей факт з першого погляду виглядає наче позитивно, проте, на жаль, причина полягає виключно у зниженні обсягів споживання молочних продуктів в країні.

До 2021 року експорт молокопродуктів стабільно падав, а імпорт досить швидко зростав. Експорт знижувався через зменшення виробництва молока, а споживання зростало. Імпорт збільшувався в силу тих же причин, крім того, сировина часто коштувала дорожче, ніж в ЄС.

В результаті у 2021 році експорт молокопродуктів майже зрівнявся з імпортом, склавши по 0,6 млн т відповідно. Але слід зазначити, що тоді імпорт в грошовому вираженні вже був значно вищим за валютні надходження від експорту, бо імпортували дорогу готову продукцію (здебільшого сир), а експортували дешеві сировинні позиції (сухі молокопродукти та молоковмісні продукти).

У 2022 році ситуація кардинально змінилася. Незважаючи на суттєве скорочення виробництва та обсягів переробки молока, надлишок сировини зріс – експорт збільшився до 0,7 млн т. Імпорт водночас скоротився вдвічі через ризики поставок в країну, де йде війна, і просто через неконкурентність з дешевою на той час українською продукцією. Тобто нетто-експорт з нуля в 2021 році збільшився до 0,4 млн т у 2022 році.

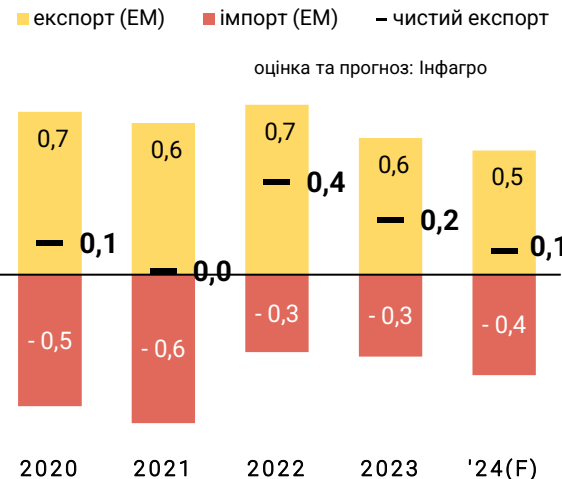
У 2023 році торговельний баланс дещо змінився. Виробництво молока продовжувало знижуватись, а споживання зросло. Це стало причиною зменшення обсягів експорту до рівня нижчого за довоєнний (298 млн USD). Благо хоч імпорт практично не виріс, ще зберігався відповідний ціновий паритет на сировину.

У 2024 році експорт молокопродуктів буде далі скорочуватися. Причини ті само, що були торік. А от імпорт зростає – ціни на молочні продукти в Україні досить високі і привабливі для постачальників готової європейської продукції, в першу чергу, сиру. Тобто чистий експорт поточного року складе лише близько 0,1 млн т, а в грошах виручка точно буде меншою за затрати на імпорт.

Структура експорту молокопродуктів у розрізі видів до війни і зараз відрізняється, але не кардинально. Хоча, здавалося б, зміни мали бути суттєвими, адже географія, можливості та логістика стали іншими.

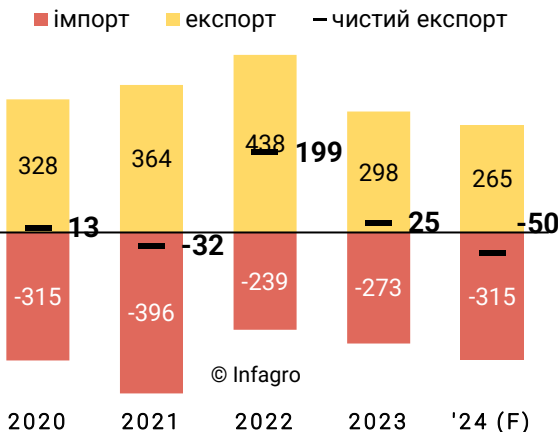
ДИНАМІКА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В ЕКВІВАЛЕНТІ МОЛОКА (БАЗА 3,4/3,0)

МЛН
ТОНН

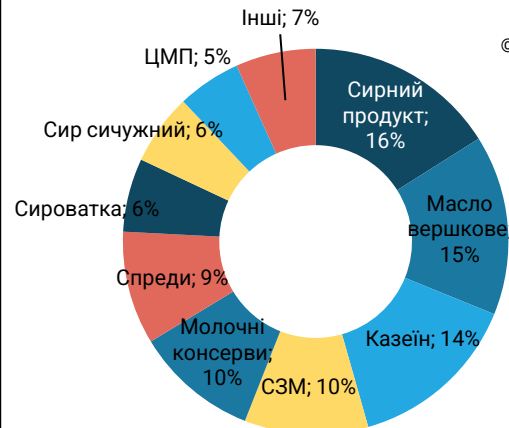
ДИНАМІКА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В ГРОШОВОМУ ВИРАЖЕННІ (У Т.Ч. МОЛОКОВІСНІ, МОРОЗИВО, ДХ І КАЗЕЇНИ)

МЛН
USD

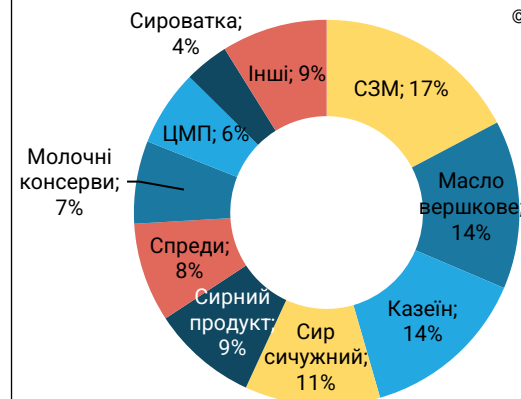
СТРУКТУРА ЕКСПОРТУ МОЛОЧНИХ ТОВАРІВ У ВАРТІСНОМУ ВИРАЖЕННІ, 2021

© Infagro

СТРУКТУРА ЕКСПОРТУ МОЛОЧНИХ ТОВАРІВ У ВАРТІСНОМУ ВИРАЖЕННІ, 2023

© Infagro

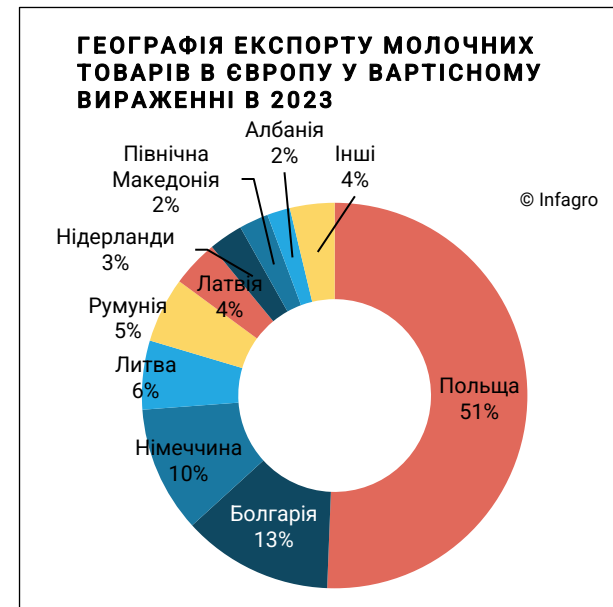
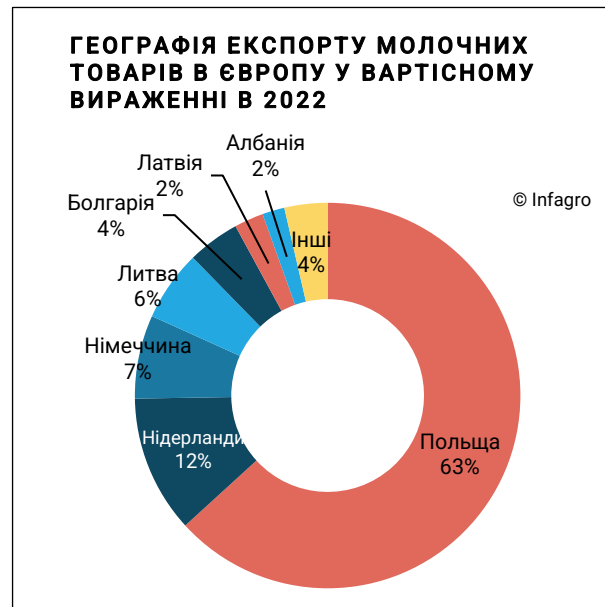
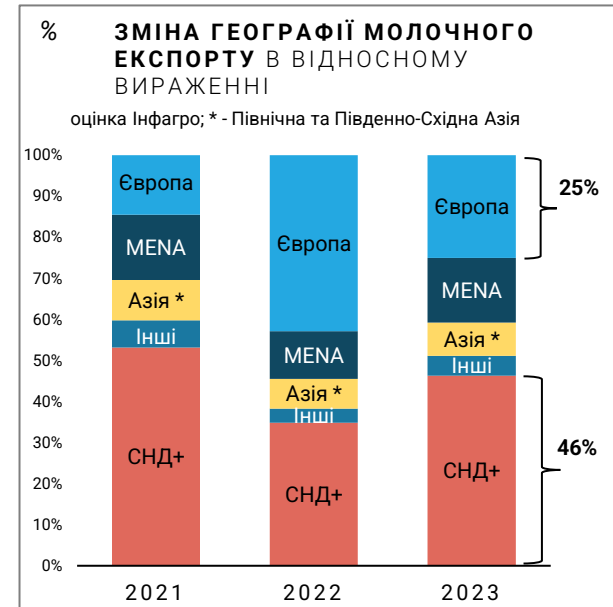
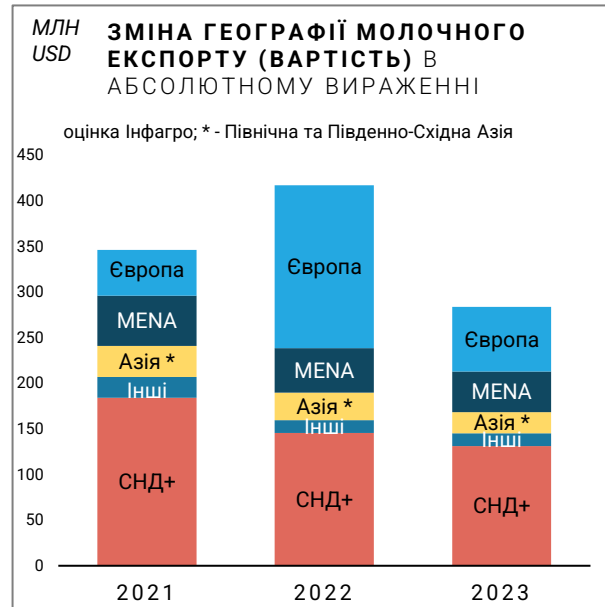
Профіцит білка був актуальним і раніше, і зараз. Тобто потрібно продавати різні протеїнові продукти: сухе молоко, сироватку, казеїн і сирні продукти. А от зайвих молочних жирів було і є тепер небагато. Інакше виглядала структура у 2022 році. Тоді виробники могли собі дозволити суттєво збільшити експорт масла, оскільки його споживання було меншим, а можливості виробництва більшими.

Порівнюючи структуру експорту в довоєнному 2021 і у 2023 роках, слід зазначити помітне (в рази) скорочення продажів молочних консервів та сирних продуктів. Зумовлено це втратою частини ринків збуту в пострадянських країнах Середньої Азії та Кавказу через суттєве здорожчання логістики. Адже до війни продукцію (до прикладу, в Казахстан) возили через росію, а тепер доводиться доставляти її в обхід через Болгарію, Румунію, Туреччину, Грузію та Азербайджан. Конкурувати з білоруськими чи російськими постачальниками стало вкрай важко.

Водночас збільшився експорт сухого молока та казеїну. Це зумовлено можливістю більше товару постачати в країни ЄС. Навіть сиру зараз з України вивозять більше, ніж до війни, хоча основним його імпортером залишається той же Казахстан з дорогою логістикою. Вдається здійснювати експорт тільки за рахунок добре напрацьованого раніше маркетингу. Тому якщо не буде скорої Перемоги, то експорт в Казахстан також суттєво скоротиться.

З початком війни географія продажів кардинально змінилась. Основні ринки збуту були або втрачені повністю, або частково обмежені через втрату логістичних можливостей. У першому півріччі 2022 року експорт молочних продуктів взагалі майже зупинився. Але пізніше, завдяки допомозі дружніх країн ЄС, багато проблем у зовнішній торгівлі вдалося вирішити. У другій половині року в ЄС прийняли рішення спростити транзит для українських вантажів та відмінити мита і квоти. Тільки завдяки такому рішення Україна змогла збільшити обсяги експорту. Якщо частка поставок у ЄС у 2021 році складала лише 4%, а в СНД – 53%, то у 2022 році вона зросла для ЄС до 43%, а в пострадянські країни було відправлено лише 35%.

Торік ситуація в Україні і на світових ринках дещо змінилась. Інакшою стала і географія експорту. Частка поставок молокопродуктів в ЄС у загальному експорті в грошовому вираженні склала лише 25%, а в пострадянські країни зросла до 46%. Основна причина такої зміни географії експорту зумовлена загальним зменшенням обсягів експорту та значним зниженням цін у ЄС. А от частка поставок в країни MENA залишається відносно значною, порівняно стабільним є також експорт в азійський регіон.

Цінові тенденції

Оскільки Україна залишається чистим експортером, кон'юнктура світових ринків має значний вплив на ціноутворення в країні.

До прикладу, рекордно високі ціни глобального ринку у 2022 році неабияк стимулювали збільшення експорту та і взагалі врятували українських виробників молока та молокопродуктів. Бажання збільшувати обсяги експорту було зумовлено також низькими цінами на сировину в Україні.

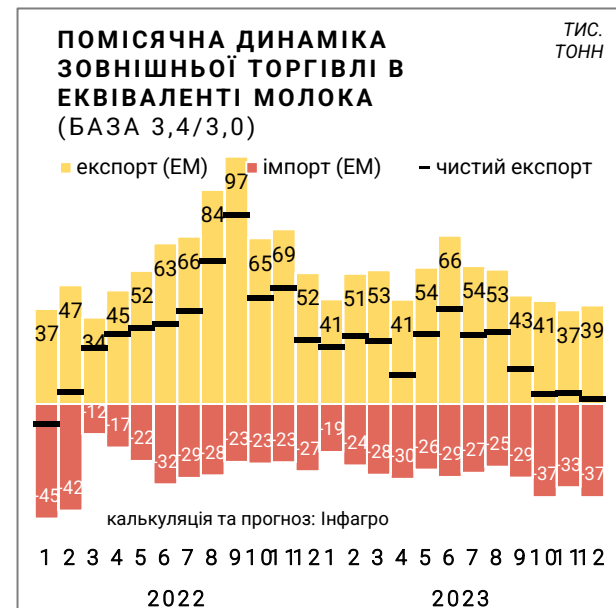
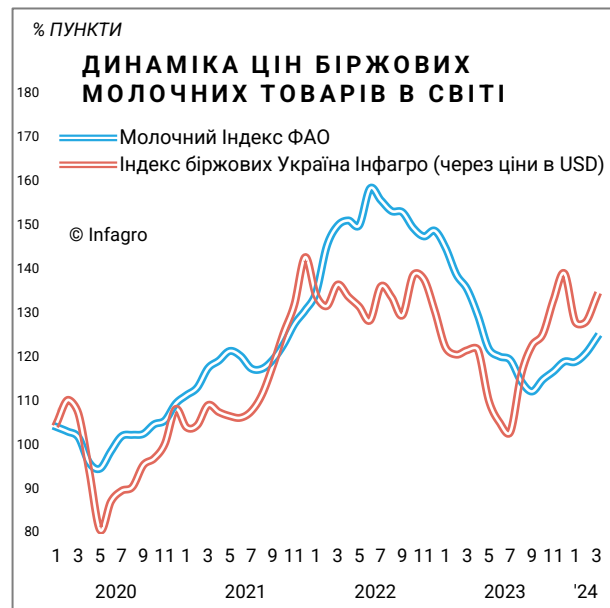
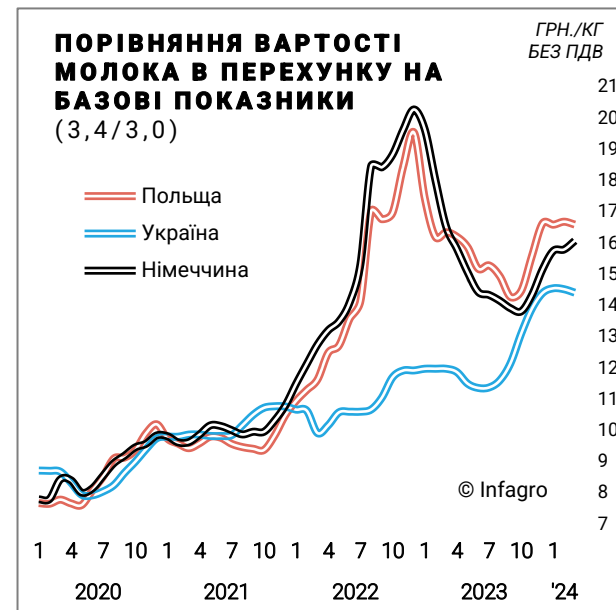
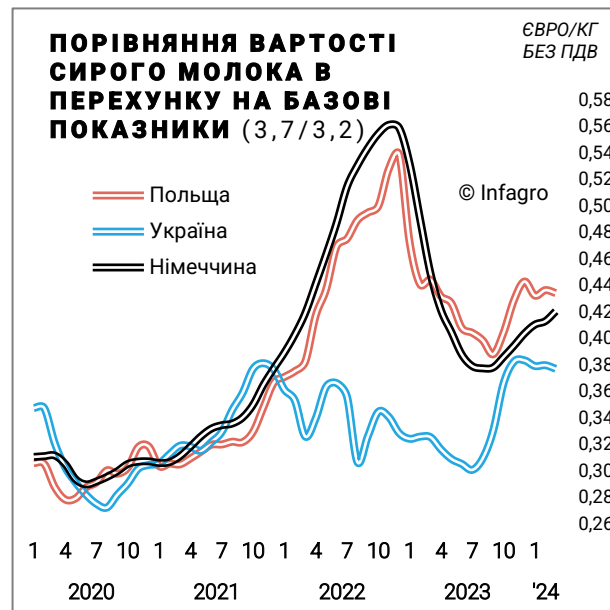
Але такою сприятливою для експортерів була ситуація у 2022 році. А от торік вже фіксувалося суттєве падіння світових цін на молочні продукти. І якщо в країнах ЄС ціни на молоко знижувалися, то в Україні сировина значно подорожчала. В результаті у 2023 році експортерам доводилося працювати або без прибутку, або навіть у збиток.

У другій половині 2023 року збитковими стали продажі сухого знежиреного молока, сухої сироватки та казеїну. Наприклад, виробники заявляли про собівартість виробництва сухого знежиреного молока на рівні 2700 USD/т, а продавати тривалий час доводилося лише по 2200 USD/т. У 2022 році експорт українського масла в ЄС був суперприбутковим і обсяги продажів були дуже великими. А у 2023 році, через значне його здешевлення в Європі, український товар туди практично не поставлявся. Європейські трейдери за нього влітку пропонували лише близько 4500 USD/т, а ціна на внутрішньому ринку України була еквівалентною мінімум 4800 USD/т.

Інколи ціни на окремі продукти в Україні вищі, ніж в Європі. Саме цей чинник впливає на інтерес до імпорту таких товарів. Наприклад, торік восени та і всю зиму Україна закуповувала масло в країнах ЄС вже по 5500-6000 USD/т. А європейський сир вже майже завжди, за винятком 2022 року, коштує дешевше, ніж український аналогічного класу. Наприклад, зараз собівартість імпорту з ЄС сиру Гауда, навіть після суттєвої девальвації гривні, становить не більше 200 грн/кг, а Голландський сир вітчизняного виробництва українські сировари віддають оптом дистриб'юторам на дешевше 240 грн/кг. Власне, така різниця в цінах і стимулює суттєве збільшення імпорту сиру.

Але ціни світових ринків нестабільні. Якщо ще не так давно Україна імпортувала масло з Європи, то найближчим часом можливий його експорт в ЄС за цінами близько 5800 USD/т, адже ціна товару на світових ринках суттєво зросла, а в Україні вона сезонно падає.

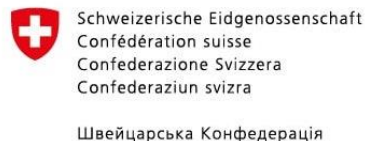
Та й взагалі, глобальні ринки мають певну циклічність і є сподівання, що українські виробники скоро знову зможуть добре заробляти на експорті молокопродуктів.

ЗМІНИ В МОЛОЧНІЙ ГАЛУЗІ ЗА ДВА РОКИ ВІЙНИ

Спеціальний інформаційно-аналітичний бюлетень підготовлений агентством Інфагро в рамках серії експертних зустрічей з підтримки та просування експорту молочної продукції в умовах війни

Дані заходи проводяться **спільно з державною установою «Офіс з розвитку підприємництва та експорту» та аналітичним агентством Інфагро** за підтримки Швейцарії в межах швейцарсько-української програми «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України», що впроваджується Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія) у партнерстві із SAFOSO AG (Швейцарія), www.qftp.org.

Цей інформаційно-аналітичний бюлетень підготовлений агентством Інфагро виключно з інформаційною метою та не гарантує точності і повноти інформації. При підготовці матеріалів використані дані Держстату України, матеріали інших відкритих джерел, дані власних моніторингів, розрахунки та оцінки Інфагро. За додатковою інформацією щодо даних, розрахунків і прогнозів, можна звертатись +380 44 258 2502; info@infagro.com.ua; ТОВ Інфагро, Київ, 2024.

Цю публікацію було створено за підтримки Швейцарії в рамках швейцарсько-української програми «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України», що впроваджується Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія) у партнерстві із SAFOSO AG (Швейцарія). Відповідальність за зміст цієї публікації несе виключно автор(и). Точка зору автора(ів) не обов'язково відображає точку зору SECO, FiBL, SAFOSO AG, www.qftp.org.